

Kaia Hellang Skarpeid

Turtaking i tolkemedierte interaksjoner:

utfordringer og løsninger

Juni 2022

NTNU

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.

Det humanistiske fakultet

Institutt for språk og litteratur

Bacheloroppgave

2022

Kaia Hellang Skarpeid

Turtaking i tolkemedierte interaksjoner:

utfordringer og løsninger

Bacheloroppgave
Juni 2022

NTNU

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

Sammendrag

Turtaking er et fundamentalt system i språklig samhandling som benyttes blant annet til å fordele ordet i samtaler. Ulike modaliteter, som tegnspråk og talespråk, benytter ulike signaler for å signalisere tur. I samtaler der ulike modaliteter møtes kan det være behov for tolk. Tolkens oppgave ikke bare å tolke meningsinnholdet i ytringene, men også å hjelpe med koordinering av samtalen dersom det er behov for dette. Tolkemedierte interaksjoner kan by på utfordringer, ikke bare på grunn av ulikhetene mellom modalitetene, men også på grunn av tolkens behov for blant annet prosessid. Denne teksten vil se på hvilke utfordringer som kan oppstå i slike situasjoner, samt hva tolken kan gjøre for å løse eller omgå disse.

Abstract:

Turn-taking is a fundamental system in language interaction that is used, among other things, to distribute utterances in conversations. Different modalities, such as sign language and spoken language, use different signals to indicate turns. In conversations where different modalities meet, an interpreter may be needed. The interpreter's task is not only to interpret the content meaning of the utterances, but also to help with the coordination of the conversation if needed. Interpreter-mediated interactions can present challenges, not only due to the differences between the modalities, but also due to the interpreter's need for processing time, among other things. This text will look at the challenges that may arise in such situations, as well as what the interpreter can do to solve or circumvent said challenges.

Innholdsfortegnelse

INNLEDNING	1
TOLKEN	2
TURTAKING	3
ONE AT A TIME	4
COLLABORATIVE FLOOR	4
OVERLAPPENDE TALE	5
KOORDINERING/ORDSTYRER	6
ULIKE SIGNALER PÅ ULIKE MODALITETER	7
TA ELLER STARTE EN TUR	7
HOLDE PÅ TUREN	8
GI FRA SEG TUREN	9
UTFORDRINGER I FORBINDELSE MED TOLKEMEDIERTE SAMTALER	9
PROSESSTID	10
BLIKKONTAKT	11
OVERLAPPING	12
HVORDAN LØSE ELLER OMGÅ DISSE UTFORDRINGENE?	12
PROSESSTID	13
BLIKKONTAKT	13
OVERLAPPING	14
AVSLUTNING	16
REFERANSELISTE	18

Innledning

Turtaking er et fundamentalt system som benyttes for å fordele ordet og organisere en samtale (Ibraheem, 2017; Nilsson, 2018; Sacks et al, 1974; Svennevig, 2009; Svennevig, 2020). Uten et turtakingssystem ville det vært vanskelig å vite når taler er ferdig med sin tur og når det er akseptabelt at en selv eller andre tar turen. I forbindelse med samtaler er en tur det tidsrommet hvor en taler har rett til ordet (Svennevig, 2009; Svennevig, 2020). En tur har ingen bestemt lengde, men er ofte kort (Sacks et al., 1974). Det er også gjerne forventet at en skal snakke eller uttrykke seg i denne tidsperioden. "I samtaleanalyse regnes alt en person sier inntil nestemann overtar, som en taletur" (Skaaden, 2013, s. 121). For å unngå situasjoner hvor flere snakker samtidig vil det være viktig at lytter tar ordet på "riktig sted" i samtalen. Riktig sted vil i denne sammenhengen si å ta ordet når taler gir indikasjoner på at hen er i ferd med å avslutte sin tur. Dette vil føre til en myk og sømløs overgang mellom turene og ingen av partene blir forstyrret under sin tur. Turtakingssystemet minsker overlapping og er fleksibel med tanke på antall deltakere i samtalen og lengde på turene (Levinson, 2016). Ulike språk er konstruert ulikt, men en likhet mellom dem alle er den raske vekslingen av korte turer (Levinson, 2016). Likevel benyttes det ulike signaler, tilpasset modaliteten. I enkelte situasjoner oppstår det lengre turer. Dette gjelder for eksempel historiefortellinger eller forklaringer (Levinson, 2016).

Daum & Keitel (2015) mener at nøkkelen til en suksessfull samtale er å korrekt estimere når turskifte finner sted. De fleste voksne opplever det som lite krevende å identifisere turtakingssignaler. Vi bruker ulike turtakingssignaler for å beregne når turskifter vil finne sted. Disse signalene består av blant annet kroppsspråk, gester, ansiktsuttrykk og tonefall, og vil bli beskrevet i mer detalj senere i teksten (Daum & Keitel, 2015). Turtakingssignaler kan også benyttes for å hjelpe oss å forutse hvilken retning samtalen tar, samt ytringens formål, og brukes som et tillegg til språket. Mer spesifikt, kan disse signalene hjelpe oss med å uttrykke blant annet spørsmål, ironi og sarkasme, men også at vi ønsker å beholde turen, gi den fra oss, eller avslutte samtalen (Sacks et al., 1974). I tillegg brukes det også signaler for å gi respons og oppmerksomhet (Berge & Raanes, 2012; «Head nod», u.å.; Ibraheem, 2017).

Denne teksten vil ta for seg *hvilke utfordringer tolkemedierte interaksjoner byr på med tanke på turtaking og hva tolken kan gjøre for at slike utfordringer løses eller omgås.*

Tolkemedierte interaksjoner er samtaler som er formidlet gjennom tolk, da samtalepartnerne ikke benytter samme språk. Først vil det bli presentert hva turtaking er og hvorfor turtakingssystemet er så viktig i kommunikasjon med andre. Videre vil teksten gå nærmere inn på de ulike turtakingssignalene innenfor to ulike modaliteter; talespråk og tegnspråk. Modalitet, i denne sammenhengen, handler om ulike uttrykksformer innenfor kommunikasjon (Aksnes et al., 2021; Henriksen & Svennevig, 2022). Ved å se på ulikhetene mellom talespråk og tegnspråk kan vi lettere identifisere potensielle utfordringer som kan oppstå dersom en skal tolke mellom dem. Til slutt vil det bli tatt opp hvilke metoder som kan benyttes for å løse utfordringene i tolkemedierte samtaler, samt hva tolken kan gjøre for å minske sannsynligheten for komplikasjoner underveis i samtalen.

Det finnes forholdsvis lite forskning og turtaking på tegnspråk og de fleste forskningsbaserte tekstene som skrives om turtaking spesifiserer ikke om de har forsket på turtaking innen talespråk eller andre modaliteter (Coates & Sutton-Spence, 2001; Nilsson, 2018). Det er derfor vanskelig å si om de handler om turtaking innenfor talespråk eller om de handler om turtaking generelt. Siden talespråket er majoriteten i samfunnet kan en for det meste anta at det er dette tekstene omhandler. Derfor har jeg valgt å ta utgangspunkt i at artikler og bøker som ikke spesifiserer hvilken modalitet de snakker om, snakker om talespråk.

Tolken

For å bli offentlig godkjent som tolk for hørselshemmede, døve og døvblinde kreves det fullført treårig bachelorgrad med godkjent eksamen (Haualand et al. 2018). Her får man opplæring i kommunikasjon på tegnspråk, samt ferdighet og kunnskap, både praktisk og teoretisk, som er nødvendig for å kunne bli tegnspråktolk. I tillegg får man opplæring i døves kultur og historie (Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse, 2021).

Når det kreves samhandling mellom to personer som ikke har et felles språk oppstår det et språkproblem som bare kan løses av en tolk. «Primærdeltakerne må stole på at tolken ivaretar begge interesser uten å ha mulighet for å kontrollere tolkingen» (Haualand et al., 2018, s.23). Tidligere ble tegnspråktolken sett på som en «hjelper» for døve, for så å skulle være en nøytral «[...]«kanal» for informasjonsoverføring» (Haualand et al., 2018, s.23; Napier et al, 2018). Wilcox og Shaffer (2005 referert i Haualand et al., 2018) sier at tolken skal forsøke å være kommunikativt nøytral, men at det, som menneske, ikke er mulig å være sosialt nøytral. Med

andre ord skal tolken, så godt det lar seg gjøre, opptre upartisk. Å gjøre dette i en rekke ulike situasjoner vil kreve stor fleksibilitet fra tolken (Haualand et al., 2018).

Turtaking

Turtakingssignaler hjelper oss å oppfatte budskap, samt begynne å planlegge en respons før samtalepartnern er ferdig med sin ytring (Ibraheem, 2017; Nilsson, 2018; Sacks et al, 1974; Svennevig, 2009; Svennevig, 2020). Samtidig som vi oppfatter både budskap og turtakingssignaler, planlegger vi, som lytter, responsen som skal gis når turen gis videre til oss (Levinson, 2016). Dermed trenger vi ikke å bruke unødvendig mye tid på å planlegge hva som skal sies etter å ha fått tildelt turen. Dette fører til relativt kort tid mellom partenes turer, samt at en unngår overlappende tale (Levinson, 2016). Senere i teksten vil det ses nærmere på hvilke signaler som benyttes på de ulike modalitetene; tegnspråk og talespråk.

Tegnspråk er et visuelt-gestuet språk som i hovedsak benyttes av døve og hørselshemmede (Johnston & Schembri, 2007, Vogt-Svendsen, 1983; Nilsson, 2018; Napier et al. 2018). Begrepet «døv» kan ha ulik betydning i ulike sammenhenger. I medisinsk sammenheng defineres det som personer som helt eller delvis mangler hørsel, mens kulturelt kan det bety at man identifiserer seg med døv kultur og tegnspråk («Døv», u.å.; Mork & Winther, 2019; Utdanningsdirektoratet, 2020). I denne teksten vil begrepet døv bli brukt for vise til alle personer med hørselstap, som kan ha nytte av å ha tolk til stede i situasjonen. Dette innebærer også personer som klarer seg fint i èn-til-èn samtaler, men som har utbytte av tolking som støtte i situasjoner hvor det er flere til stede eller bakgrunnsstøy kan forstyrre personens oppfattelse av tale. For å produsere og oppfatte budskap på talespråk er en avhengig av tale og hørsel, dette gjør det til et vokalt-auditivt språk (Napier et al. 2018; Nilsson, 2018; Vogt-Svendsen, 1983). Majoriteten av samfunnet benytter talespråk og er hørende. Det er derfor lett å ta for gitt at man hører. "Hørende" er et begrep som benyttes som en kontrast til begrepet "døv" og som i denne teksten refererer til hørende uten tegnspråkkunnskaper.

I tillegg til taler, kan også lytter gi signaler for å vise at taler fremdeles har turen og kan fortsette å prate, samt at lytter holder aktivt fokus på talers ytringer. Lytter vil fortsette å se på taler for å vise sin interesse, i tillegg til fysiske reaksjoner slik som nikking, smiling, samt annen mimikk og ansiktsuttrykk («Head nod», u.å.; Johnston & Schembri, 2007). Martinez (1993, referert i Martinez 1995) fant i sin studie at mottakeren hadde en sterk preferanse for å se på taleren både

på talespråk og på tegnspråk. Dette kan virke logisk på tegnspråk, da mottaker ikke får med seg innholdet dersom hen ikke ser på taler. Samtidig påpeker Kauling (2012) at dette kan være et signal om at mottaker følger med og vil at taleren skal fortsette å snakke, og kan sammenlignes med små bekræftende ytringer på talespråk.

I forbindelse med turtaking i tegnspråktolkede samtaler henviser Kauling (2012) til Roy sin studie fra 2000, som påpeker at det er fire ulike former for turer i tegnspråktolkede samtaler. Den første typen er "vanlig tur" hvor deltakerne reagerer etter at de har fått innholdet presentert på egent språk og forhandler tur med tolken istedenfor samtalepartneren. Den andre typen er "tur rundt pauser og prosessid". Dette refererer til initieringen av tur etter en periode med stillhet. Stillheten kan være naturlig stillhet, tenkepause, eller være grunnet tolkens prosessid (Kauling, 2012, s. 27). Tredje typen heter "overlappings turer", og går ut på at deltakere i samtalen starter å snakke samtidig. Den siste typen tur går ut på at tolken styrer turtakingen.

Turtaking kan fremtre/organiseres på ulike måter og forklares med ulike modeller. Her vil to modeller presenteres; *one at a time-modellen* og *collaborative floor-modellen*.

One at a time

Sacks et al. (1974) presenterer en turtakingsmodell som baserer seg på at bare én person snakker om gangen, derav navnet *one at a time modellen*. Her hevder forfatterne at hendelser hvor mer enn én taler snakker om gangen, også kjent som overlapping, er vanlig, men kortvarig. Overlapping vil bli beskrevet mer detaljert under «Overlappende tale» lengre ned i teksten. Denne modellen blir beskrevet av Johnston og Schembri (2007) som *single-floor*. Videre presiserer de at denne modellen vanligvis benyttes i mer formelle settinger, i motsetning til *collaborative floor*, som vil bli redegjort for under. Coates og Sutton-Spence (2001) bemerker at de fleste akademikere innen tegnspråk studier antar at turtaking på tegnspråk følger Sacks et al. (1974) sin modell. Studier på tegnspråklige interaksjoner har i hovedsak hatt fokus på formelle settinger (Coates & Sutton-Spence, 2001), noe som kan være med på å forklare denne antakelsen.

Collaborative floor

I en artikkel fra 1997 presenterer Jennifer Coates en turtakingsmodell hun kaller *collaborative floor-model*. I sin forskning har Coates hatt fokus på vennskapelige samtaler mellom kvinner

som er godt kjent med hverandre. Denne modellen baserer seg på at alle partene i en samtale samarbeider om å konstruere og forme en tur. Alle partene deler samtalegulvet samtidig. I denne modellen er overlapping et tegn på deltakelse og aktive deltakere i samtalen og er derfor regnet som noe positivt. Det samme gjelder responssignaler som tilsier at vedkommende fremdeles er aktiv og følger med i samtalen (Coates, 1997). Man kan derfor si at overlapping kun eksisterer i denne turtakingsmodellen dersom det fører til en avbrytelse i samtalen. Dette gjelder for eksempel dersom nåværende taler, «taler A», stopper å snakke fordi noen andre, «taler B», starter å snakke. Det vil her regnes som at «taler A» har blitt avbrutt av «taler B» (Coates, 1997).

Coates (1997) presiserer at *one at a time* modellen bare kan brukes tilfredsstillende i asymmetriske samtaler, altså samtaler hvor deltakerne ikke er likestilt. Dette kan for eksempel være samtaler mellom voksne og barn, lege og pasient, eller i mer formelle samtaler, slik som i møter på arbeidsplassen. I mer uformelle, symmetriske samtaler benyttes gjerne *collaborative floor* modellen (Coates, 1997).

Overlappende tale

Overlapping er et begrep som benyttes om situasjoner hvor flere parter snakker samtidig. I noen situasjoner, slik som i *one at a time* modellen til Sacks et al. (1974) regnes all samtidig tale for å være overlapping. I andre situasjoner, slik som i *collaborative floor* modellen til Coates (1997) er samtidig tale regnet som noe positivt og det er derfor bare overlappende tale som også forstyrrer eller avbryter taleren som regnes som overlapping. Denne teksten vil definere overlapping som "[...] samtidig tale ofte i forbindelse med turskifte" (Dahl, 2018, Overlapping, avsn. 3), uavhengig av om det oppfattes som en forstyrrelse eller ikke.

Overlappende ytringer kan ha ulike konsekvenser for samtalen basert på om det fører til en avbrytelse eller ikke (Svennevig, 2009). Noen ganger feilberegner lytter når talerens ytring vil være ferdig. Dette skjer grunnet variasjoner i artikulasjonen i den siste biten av en ytring. Dette kan resultere i at lytter kommer inn i samtalen litt for tidlig (Svennevig, 2009). I slike tilfeller vil det bli noe overlapping mellom turene, men det vil for det meste ikke føre til et problem i kommunikasjonen da det å frata talerens tur ikke var intensjonen (Sacks et al. 1974; Svennevig, 2009).

I noen tilfeller, slik som når det har vært en lengre periode med stillhet eller en pause i samtalen, eller dersom det blir stilt et spørsmål, hender det at flere samtalepartnere begynner å snakke samtidig (Sacks et al, 1974). Ifølge Roelofs-Borgers (referert i Kauling, 2012) vil slik overlapping føre til at en av talerne stopper å snakke og gir turen til den andre, og samtalen vil deretter fortsette som normalt. Det kan også oppstå en forhandling, mellom de aktuelle partene, om hvem som skal få beholde turen (Sacks et al., 1974). Denne formen for overlapping skjer fordi flere parter ønsker å utpeke seg selv som taler av neste tur. For å oppnå dette må man være tidlig ute med å begynne å snakke, noe som kan resultere i at man begynner for tidlig (Sacks et al, 1974; Svennevig, 2009).

Et annet eksempel på overlapping er responssignaler. Disse signalene bekrefter at lytter følger med på det som blir sagt, slik som for eksempel "mm" og "ja", gjerne kombinert med nikking («Head nod», u.å.; Lindell, 1998 referert i Berge og Raanes, 2012). Oreström (1983) beskriver responssignaler som diskre nok til at de ikke forstyrrer taleren, samtidig som de bekrefter at lytter følger med i samtalen. Det kan også være forventet at mottaker gir responssignaler slik at taler vet at ytringen blir mottatt. Her er det viktig å presisere at responssignaler ikke regnes for å være en tur, derimot er de signaler om at lytter følger med og vil at taler skal fortsette å prate (Oreström, 1983).

Ingen av de ovennevnte eksemplene for overlapping bryter sosiale normer eller regler da ingen av partene i situasjonen avbryter taleren med et ønske om å «stjele» turen. Derimot vil noen former for overlapping gjøre nettopp dette. Svennevig (2009) poengterer at dersom en lytter forsøker å ta ordet i løpet av talerens tur og avbryter før taleren nærmer seg å ha snakket ferdig kan dette oppfattes som brudd på normer og språklige konvensjoner. Dette samsvarer med Berge og Raanes (2012, s. 53) som skriver at dersom lytter bryter inn i samtalen «[...] før taleren har fått snakket ferdig, kan dette oppleves som et brudd på språklige konvensjoner og normer for høflighet.» Dette vil være en uakseptabel overlapping og dersom en slik avbrytelse finner sted, kan lytter bli anklaget for å ha opptrådt hensynsløst. Likevel kan taler velge å enten tillate eller ignorere lytterens ytring (Svennevig, 2009).

Koordinering/ordstyrer

I enkelte situasjoner, for eksempel i møter eller klasserom, kan det være nyttig å benytte seg av en ordstyrer. En ordstyrer vil i en slik situasjon bestemme hvem som snakker når, og man

unngår dermed uønsket overlapping (Larrue & Trognon, 1993). Dette kan være hensiktsmessig i situasjoner hvor det for det meste er én person som har ordet, slik som i undervisningssituasjoner eller møter. På skolen, for eksempel, er det for det meste læreren som har ordet, og elevene er lyttere store deler av tiden. I denne situasjonen vil læreren fungere som ordstyrer. Ordstyreren gir gjerne ordet ved å henvise til personen som ønsker å snakke ved bruk av navn, gester og/eller blikk i retning av vedkommende. Når vedkommende er ferdig med sin tur går turen automatisk tilbake til ordstyrer, som igjen kan velge å gi turen videre til noen andre (Larrue & Trognon, 1993). Det kan være ulike grunner til å benytte ordstyrer fremfor "fri tale". I eksempelet over kan det fungere som en måte å holde ro i klasserommet på. Ordstyrer kan også benyttes for å sørge for at alle deltakere har muligheten til å komme til ordet. Noen ganger kan det være nyttig å benytte seg av en ordstyrer i tolkemedierte samtaler. Dette vil tas opp senere i teksten.

Ulike signaler på ulike modaliteter

Vi har ulike måter å signalisere turtaking basert på hvilken modalitet vi benytter. Det er derfor viktig at tolken er ekstra oppmerksom på turtakingssignaler (Napier et al., 2018). Turtaking på tegnspråk har litt andre signaler enn på talespråk. De fleste benytter denne modaliteten fordi en eller flere av samtalepartnerne har utfordringer med å oppfatte lyd. Det ville for eksempel vært lite hensiktsmessig å bruke tonefall som turtakingssignal i kommunikasjon med døve og hørselshemmede. Dette er fordi graden av hørselstap kan hindre personen i å oppfatte nyansene i tonefall, samt bakgrunnsstøy kan forstyrre lydbildet og "kamouflere" tonefallsendringer.

Ta eller starte en tur

Baker (1977) påpeker at blikkontakt mellom samtalepartnere er svært likt på American Sign Language (ASL) som på engelsk talespråk. Videre hevder hun at turtaking alltid starter med blikkontakt. Det kan antas at en tegnspråkbruker ikke begynner å snakke før noen ser på hen da det trolig vil føles unaturlig å snakke dersom man ikke har noens oppmerksomhet. Denne blikkontakten blir brutt av taler når turen starter, for så å gjenetableres ved bytte av tur (Johnston & Schembri, 2007). Etter å ha oppnådd blikkontakt med lytter vil en tegnspråklig taler begynne å løfte en eller begge hendene ut av hvileposisjon. Dette kan bli etterfulgt av "indexing", altså peking, berøring eller å vifte hånden foran mottaker for å få oppmerksomheten (Baker, 1977). I denne sammenhengen blir begrepet peking brukt som en samlebetegnelse for all form for

peking, inkludert peking med øyner, hodet og overkropp. Baker (1977) påpeker at lytteren vil fortsette å holde blikket på taler, samtidig som hendene vil være plassert i hvileposisjon. Dersom tegnspråklig lytter ønsker å ta ordet kan dette gjøres ved å løfte hendene fra hvileposisjon, vente på blikkontakt fra samtalepartner, for så å begynne å snakke (Johnston & Schembri, 2007). Hvis talespråklig lytter ønsker å ta ordet kan dette gjøres ved å åpne munnen, som om man skal begynne å prate. I tillegg kan en trekke pusten, løfte hendene og utføre gester (Daum & Keitel, 2015; «Turn-requesting», u.å.). Vanligvis er det bare én person som snakker om gangen, men det er rom for at samtalepartner kan legge inn små responssignaler, slik som ja, nei, mhm, nikking og lignende. Disse responssignalene brukes for å bekrefte at man følger med og oppfatter hva som blir sagt og ikke ønsker å være til forstyrrelse for taleren («Head nod», u.å.; Coates, 1997). Dersom samtalepartner sier noe som forstyrrer taleren på noen måte regnes dette som å være brudd på normer og språklige konvensjoner (Svennevig, 2009). Basert på van Herreweghes (2002) presiserer Nilsson (2018, s. 88) at «*Det faktum att man i talade språk ofta tar en tur medan man i tecknade språk väntar på att få turen resulterade i att de teckenspråkiga deltagarna hade svårt att komma till tals.*» Dette kan være med på å skape utfordringer i samtalen og vil bli redegjort for under «Utfordringer i forbindelse med tolkemedierte samtaler.»

Holde på turen

Dersom taler ikke ønsker å gi fra seg turen finnes det en rekke signaler og strategier hen kan benytte. På både talespråk og tegnspråk innebærer dette blant annet å øke volum og tempo på ytringen, samt ha færre og kortere pauser («Turn-maintaining», u.å.). Pausene blir også gjerne fylt med auditive innpust eller fyllord på talespråk, og se bort eller gester på tegnspråk. I tillegg kan pauser på tegnspråk fylles ved å holde siste tegnet (Johnston & Schembri, 2007). Fyllord er i denne sammenhengen brukt om ord som ikke har noen meningsbetydning, men blir brukt for å erstatte stillhet under for eksempel tenkepauser.

Andre signaler kan være kontinuerlig gestikulering, bruk av kroppslige bevegelser for å signalisere at lytteren ikke skal begynne å snakke, samt brudd på øyekontakt («Turn-maintaining», u.å.). Med utgangspunkt i at en tur alltid starter med blikkontakt, kan taler bruke blikket til å holde på ordet. Dette gjøres ved at taler bryter blikkontakten og ser bort fra samtalepartneren (Johnston & Schembri, 2007; «Turn-maintaining», u.å.). Det føles unaturlig å begynne å snakke hvis man ikke har noens oppmerksomhet og dette kan føre til at

samtalepartneren ikke forsøker å ta ordet. På tegnspråk vil hendene også forbli i aktiv posisjon i tegnrommet (Baker, 1977). På talespråk vil en holde munnen åpen for å signalisere et ønske om å beholde turen («Turn-requesting», u.å.).

Gi fra seg turen

Når en taler innleder avslutningen av turen sin, kan dette signaliseres på ulike måter. De fleste av disse signalene er motsetninger av de som gis dersom man ønsker å holde på turen. Signalene som indikerer at turen avsluttes er nyttige å plukke opp slik at mottaker kan begynne å forberede seg på å ta over. På talespråk kan disse signalene innebære for eksempel å snakke saktere og med lavere volum, etablere øyekontakt og heving av øyenbrynene (Johnston & Schembri, 2007; «Turn-yielding», u.å.). Mange av signalene er like på tegnspråk, blant annet etablering av blikkontakt, et lavere tempo på ytringene, samt oppsøking av mottakers oppmerksomhet (Baker, 1977; Johnston & Schembri, 2007). Taler kan også velge å peke på lytter for å indikere at turen blir gitt videre til vedkommende, dette er likt på begge modaliteter (Johnston & Schembri, 2007). Dersom turen avsluttes med en konstatering senkes tonefallet på talespråk, men dersom den avsluttes med et spørsmål heves tonefallet (Multisensorisk uttaleundervisning, u.å.; «Turn-yielding», u.å.). Når taler er ferdig med ytringen sin vil hen markere turens opphør/ende med en lengre stillhet på talespråk, og ved å plassere hens hender i hvileposisjon på tegnspråk («Turn-yielding», u.å.; Johnston & Schembri, 2007).

Vi kan se at det på tegnspråk benyttes ulike former for visuelle signaler. Likevel kan vi også se at det er likheter mellom disse signalene, selv om noen er visuelle mens andre er auditive.

Utfordringer i forbindelse med tolkemedierte samtaler

Som presentert over er det både ulikheter og likheter mellom turtakingssignalene på tegnspråk og talespråk. Disse ulikhetene kan skape utfordringer når modalitetene møtes dersom primærdeltakerne ikke kjenner til hvordan turtakingssignaler uttrykkes på den andres modalitet. For å hjelpe til med disse utfordringene kan det være aktuelt å ha en tolk til stede, da tolken har kunnskap om begge modaliteters signaler og kommunikasjonsmetoder (Raanes, 2018). I tillegg til ulikhetene mellom modalitetene oppstår det utfordringer i forbindelse med at det er tolk til stede fordi tolken trenger blant annet å prosessere, organisere samtalen og lignende (Skedsmo, 2018).

Nilsson (2018) påpeker at ulikhetene mellom tegnspråk og talespråk ikke har særlig stor påvirkning når man tolker monologer, slik som forelesninger. Derimot kan disse forskjellene by på mye større utfordringer i tolkemedierte dialoger. For mange kan det være uvant å ha tolk til stede under samtaler og døve har trolig mer erfaring med å ha tolk til stede enn hørende da de benytter et minoritetsspråk med en annen modalitet. Første gang hørende deltar i samhandlinger der det anvendes tolketjenester er det flere ting som kan oppleves som uvant eller ubehagelig. «[...] Deaf people and interpreters prioritized their own individual needs to ensure successful communication whereas the hearing participants were concerned with the needs of all participants in the interaction, including the interpreters» (Young et al., 2019). En av utfordringene kan være at primærdeltakerne må ha tillit til at ordstyrer, som de i denne situasjonen trolig ikke kjenner, skal være rettfærdig i ordstyringen. Mangel på tillit til at ordstyrer vil gi deg turen i fremtiden vil føre til at effektiv turtaking ikke vil være mulig (Isaacs, 1933). Norberg og Stachl-Peier (2018) påpeker at å kommunisere via tolk også kan føre til misforståelser og feiltolkninger, og informasjon kan gå tapt dersom deltakerne ikke samarbeider tilstrekkelig.

Prosesstid

Mange tror at modaliteten er det eneste som er forskjellen på tegnspråk og talespråk (Skedsmo, 2018). I tillegg til modaliteten er også setningsoppbygging, bruk av pronomen, ord-/tegnforrådet, med mer, ulikt. For å kunne skape en god tolkning av budskapet trenger tolken derfor litt prosesstid (Skedsmo, 2018). Prosesstid defineres som den tiden det tar fra taler uttrykker budskapet frem til lytter mottar ekvivalent budskap (Tiselius, 2018). Tolken har behov for å analysere ytringen på kildespråket for så å formidle det til målspråket. Forskere har uttrykt at den kognitive anstrengelsen og belastningen som kreves for å utføre dette antageligvis vil resultere i prosesstid (Tiselius, 2018). Prosesstiden består av at tolken oppfatter budskapet som blir sagt, prosesserer det og produserer tilsvarende budskap på målspråket. Vanligvis er det en prosesstid på ca. 2-4 sekunder, men den kan være både lengre og kortere (Tiselius, 2018). Mellomrommene mellom turer i ikke-tolkemedierte samtaler har et gjennomsnitt på rundt 0,2 sekunder (Levinson, 2016). Dette kan føre til at hørende primærdeltaker blir utålmodig og kan også kjenne på en ukomfortabel stillhet mens tolken prosesserer budskapet. Det hender derfor at hørende primærdeltaker fortsetter å snakke for å unngå denne stillheten, noe som kan føre til at døv primærdeltaker ikke får ordet og dermed ikke får ta del i samtalen.

I en tolkesituasjon vil mottaker få tilgang på ytringer og signaler senere enn andre deltakere på grunn av prosessid. Dette kan føre til at mottaker bryter inn i samtalen på «feil» tidspunkt og dermed skaper brudd i samtalen (Berge & Raanes, 2012, s. 53). Norberg og Stachl-Peier (2018) forklarer forlenget prosessid som et mulig resultat av at taler har snakket i et høyt tempo over lengre tid. Forlenget prosessid kan føre til at lytter går glipp av en tur. Dette kan for eksempel skje dersom taleren stiller et spørsmål. På grunn av tolkens prosessid kan en da risikere at noen andre allerede har fått turen og svart på spørsmålet innen tolken er ferdig med å tolke (Norberg og Stachl-Peier, 2018). Berge og Raanes (2012) påpeker også at prosessid kan føre til at parten som mottar tolking ikke får mulighet til å delta i samtalen fordi de andre deltakerne allerede har gått videre til neste tema.

Blikkontakt

Blikket er viktig i tegnspråk. Blikkontakt er en måte for samtalepartnere å bekrefte hverandres oppmerksomhet (Ibraheem, 2017). Sandrud (2018, s. 306) sier at «hvem som i øyeblikket får mottakers blikk, markerer hvem mottaker lytter til og er opptatt av.» For hørende er det naturlig å se hvor lyden kommer fra, og mange opplever det derfor som distraherende å ha tolk til stede. Dersom taler ikke oppfatter responssignaler fra lytter kan hen bli usikker på om lytter faktisk følger med, om det en sier er vesentlig og om en skal fortsette å snakke (Berge og Raanes, 2012). Dette kan føre til at hørende primærdeltaker begynner å snakke for å unngå ukomfortabel stillhet og det vil dermed oppstå overlapping. Tegnspråkbruker vil for det meste ha øyekontakt med tolken for å få med seg innholdet og mister dermed muligheten til å få med seg signalene gitt av samtalepartner, selv om de kanskje er visuelle. Det kan være forvirrende at døv primærdeltaker ser på tolken istedenfor på hørende primærdeltaker og det kan derfor føles mer naturlig for hørende primærdeltaker å se på tolken fordi det gjerne føles unaturlig å snakke til noen som tilsynelatende ikke følger med.

Som nevnt over er det vanlig at en på tegnspråk får en tur, men en på talespråk tar en tur. Dette, sammen med utfordringene nevnt over, kan føre til at døv primærdeltaker har vanskelig for å komme til ordet i samtaler (Nilsson, 2018). Roy (2000) observerte i sin studie at dersom både døv og hørende primærdeltaker begynner å snakke samtidig hellet tolken mot å tolke den hørende. I et oppfølgende intervju med tolken rapporterte tolken at han var mer tilbøyelig til å oppfatte og tolke tale enn tegn. Lee og Llewellyn-Jones (2014) foreslår at dette kan være forårsaket av at tolkens førstespråk var det samme som hørende primærdeltakers og at han

dermed ubevisst var mer sensitiv til konsekvensene av å avbryte eller snakke over tale. Dette kan gjøre det ekstra vanskelig for döv primærdeltaker å komme til ordet.

Overlapping

Collaborative-floor modellen til Coates (1997) viser at det i noen situasjoner er akseptabelt at flere deltakere snakker samtidig og at man samarbeider om å konstruere en tur, samt at overlapping er regnet for å være noe positivt. Som følge av dette vil *collaborative-floor* modellen kunne bli sett på som et ekstra hinder i tolkemedierte samtaler fordi det i noen situasjoner føles naturlig å tilføye ekstra informasjon mens noen andre snakker.

Overlappinger er ikke nødvendigvis alltid noe negativt, men likevel vil all overlapping, inkludert responssignaler, kunne føre til utfordringer i tolkemedierte samtaler (Roy, 1992). Det vil være fysisk umulig for tolken å tolke mer enn en person om gangen og tolken blir dermed nødt til å ta en avgjørelse på hvordan denne utfordringen skal løses. Det er ulike måter tolken kan velge å håndtere en slik situasjon.

Hvordan løse eller omgå disse utfordringene?

Å uttrykke manglende forståelse for den andres mening kan være truende for begge parter, samt forstyrrende for flyten i samtalen (Skedsmo, 2018). Ofte vegrer tolker seg for å be om reparasjoner. Ikke bare kan det føles som et nederlag for tolken, men det kan også resultere i negative reaksjoner fra primærdeltakerne dersom det oppstår for mange reparasjoner (Skedsmo, 2018). Skedsmo (2018) presiserer at

Både tolken og primærdeltakerne står altså i fare for å tape ansikt når det initieres en reparasjon. Er ikke tolken god nok? Snakker noen uklart eller usammenhengende? Det er også ansiktstruende dersom det ikke kommer fram at tolken snakker på egne vegne når han ber om reparasjon. (s. 98)

Som vi har sett over er det en del utfordringer som kan oppstå i tolkemedierte samtaler, men hva kan egentlig tolken gjøre for å løse eller omgå disse utfordringene?

Prosesstid

Prosesstiden i seg selv er noe tolken har behov for for å skape en god tolkning av talerens ytring og er derfor ikke noe man kan ta bort (Tiselius, 2018). Derimot er det ting tolken kan gjøre for å minske konsekvensene av denne prosessiden. For eksempel kan det være svært nyttig at tolken informerer deltakerne om at prosessiden er noe som oppstår i tolkemedierte samtaler, og at dette er nødvendig for at tolken skal kunne skape gode tolkninger av ytringene. Dette vil være ekstra nyttig dersom det er deltakere til stede som ikke har tatt del i tolkemedierte samtaler før. Det kan her være nyttig å informere om at det noen ganger kan ta litt tid fra en ytring starter til tolken begynner å tolke. Dette betyr ikke at tolken ikke følger med eller velger å ikke tolke, men er en nødvendig del av tolkeprosessen (Tiselius, 2018).

Som beskrevet tidligere vil mottakere i tolkemedierte samtaler få tilgang på ytringer og signaler senere enn mottakere som benytter samme språk som taleren. Over ble det benyttet et eksempel hvor taler stilte et spørsmål og mottaker av tolkningen potensielt gikk glipp av en tur fordi noen andre allerede hadde tatt eller fått den. I slike situasjoner er det viktig at tolken på forhånd informerer om at dette kan skje og at det er viktig å vente på at tolken skal tolke ferdig ytringen før en går videre til neste tema eller en gir turen videre til noen andre. På denne måten vil alle deltakere få den samme muligheten til å delta i samtalen.

Dersom tolken kjenner at prosessiden blir for lang og det blir krevende å huske alt som skal tolkes kan det være nyttig å stoppe samtalen. Da vil tolken få mulighet til å hente seg inn igjen uten at primærdeltakerne trenger å gjenta seg selv. Skedsmo (2018) beskriver at

Tolkestudenter som lærer simultantolking, må som regel øve på å kjenne når kapasiteten deres nærmer seg bristepunktet, og så be partene vente litt, slik at de kan ta seg inn igjen før de gir partene ordet igjen. Det er mindre ansiktstruende, og mindre krevende for partene å måtte vente i noen sekunder, enn det er å måtte gjenta seg selv. (s. 119)

Blikkontakt

Også når det gjelder blikkontakt vil det være hensiktsmessig at tolken forklarer deltakerne hvilke utfordringer som kan oppstå. For å unngå at hørende primærdeltaker ser på tolken kan tolken sette seg litt bak den hørende. Da vil det være unaturlig for hørende å se på tolken og det

vil være lettere for dem å heller se på døv primærdeltaker. Døv primærdeltaker er avhengig av å se på tolken for å få med seg ytringen og det er derfor ikke så mye man kan gjøre med dette. Dersom tolken sitter så nærme hørende primærdeltaker som mulig vil det være lettere for døv primærdeltaker å veksle mellom å se på tolken og samtalepartneren hens.

Viktigheten av at tolken følger godt med på turtakingssignaler som blir gitt og videreformidler disse er stor. Fordi tolken er den eneste deltakeren som kjenner til begge modaliteters signaler er det hens ansvar å være oppmerksom på mikrosignaler hos døv primærdeltaker og videreformidle disse signalene til hørende primærdeltaker (Nilsson, 2018).

Dette vil gjøre det lettere for døv primærdeltaker å få ordet.

Overlapping

Som beskrevet over kan overlappende tale føre til store utfordringer i tolkemedierte samtaler. Det finnes ulike måter tolken kan løse eller omgå slike situasjoner. Roy (2000) presenterer fire forskjellige måter tolken kan håndtere dette på:

1. Stoppe en eller begge talere
2. Midlertidig ignorere én av talerne
3. Ignorere overlappende tale helt
4. Tilby neste tur

Hun presiserer at dette ikke er en fasit på hva tolken *skal* gjøre, men *mulige* alternativer til måter tolken kan håndtere overlapping, basert på hennes egen erfaring, samt studier i forbindelse med boken hennes, *Interpreting As a Discourse Process*.

Det første alternativet er at tolken kan stoppe en eller begge talerne. Deretter kan det startes en forhandling mellom primærdeltakerne om hvem som skal snakke eller tolken kan ta på seg ansvaret som ordstyrer (Roy, 2000). Dette kan gjøres ved å stanse begge parter og bestemme hvem av dem som skal få turen sin først. Ved å velge denne løsningen vil tolken fungere som en ordstyrer i samtalen. Dersom tolken tar på seg ansvaret som ordstyrer kan hen sørge for at bare én primærdeltaker snakker om gangen, samt at alle, inkludert døv primærdeltaker, får de samme mulighetene til å delta i samtalen (Roy, 2000).

Det andre alternativet går ut på at tolken velger en part å tolke og midlertidig ignorere den andre, for så å resymétolke den andre partens ytring (Roy, 2000). Dette alternativet er avhengig av at tolken har kapasitet til å «holde på» ytringen frem til den skal tolkes. Det vil være utfordrende for tolken å oppfatte og huske to parters ytringer samtidig. Roy (2000) påpeker at det er tre mulige forutsetninger, hvor minst en må finne sted, for at dette alternativet skal fungere; Tolken ser ikke den overlappende ytringen som kritisk viktig i det aktuelle øyeblikket, ytringen er kort nok til at den er overkommelig å huske, eller tolken forutser at nåværende taler nærmer seg ferdig (Roy, 2000).

Det tredje alternativet er å ignorere den overlappende ytringen fullstendig. Det fjerde, og siste, alternativet går ut på at tolken ignorerer den ene ytringen, men når hen er ferdig med å tolke gir hen ordet til taleren som tidligere ble ignorert. Alternativt kan tolken indikere at det ble forsøkt tatt en tur slik at primærdeltakerne selv kan forhandle om turen (Roy, 2000). Roys (2000) forslag til løsninger samsvarer med Napier et al. (2018) som presiserer at tolken kan informerer deltakerne om at flere snakker om gangen eller velge å tolke bare en ytring. Videre legger de til at det er viktig at tolken gjør dette på en måte som er kulturelt akseptabelt på begge språk.

I en gruppe med mange deltakere som benytter samme språk, i tillegg til en deltaker som benytter et minoritetsspråk, er det svært lett å glemme seg og begynne å snakke i munnen på hverandre (Nilsson, 2018). Dette kan skje selv om alle deltakere er vant til tolkemedierte samtaler, slik som i møter på arbeidsplass for eksempel. Det er viktig at tolken er på vakt og passer på at døv primærdeltaker ikke havner utenfor samtalen (Nilsson, 2018). Det er viktig at tolken minner om at tolkingen får et best mulig resultat dersom bare en person snakker om gangen. På den andre siden er det viktig å ikke «mase» for mye om dette, men finne en balansegang. Dersom tolken tar opp problemet for mange ganger kan hørende primærdeltaker få et negativt syn på tolkede interaksjoner (Skedsmo, 2018).

Selv om tolken forsøker å samarbeide med ordstyreren, eller være ordstyrer selv, er det svært vanlig at primærdeltakerne glemmer å ta hensyn til ulikhetene og utfordringene som oppstår mellom ulike modaliteter (Nilsson, 2018). Videre presiserer Nilsson at det i slike situasjoner vil være ekstra viktig at tolken er oppmerksom på signalene som blir gitt fra primærdeltaker. Dersom det er to tolker til stede er det mulig at en tolk tolker fra tale- til tegnspråk, mens den andre tolken tolker fra tegn- til talespråk (Nilsson, 2018). På denne måten vil overlappende tale skape mindre problemer fordi det vil være mulig å tolke to primærdeltakere samtidig. Dette kan

også hjelpe döv primærdeltaker å signalisere at hen ønsker å si noe, da det vil være en tolk som er dedikert til å tolke fra tegnspråk.

Avslutning

Når ulike modaliteter møtes oppstår det et kommunikasjonsproblem som kan behjelpes av en tolke og deltakerne må stole på at tolken gjør den jobben hen skal, uten å kunne kontrollere dette. I alle samtaler gis det turtakingssignaler underveis. Disse signalene hjelper oss å oppfatte budskapet i ytringene, samt å planlegge en respons. Vi har to turtakingsmodeller som benyttes for å beskrive hvordan turtaking organiseres i samtaler; *one at a time-modellen* og *collaborative floor-modellen*. *One at a time-modellen* er basert på at bare én person snakker om gangen, og at dersom mer enn én person snakker om gangen er dette kortvarig og krever reparasjon. Det blir presisert at denne modellen vanligvis blir benyttet i formelle settinger. *Collaborative floor-modellen* tar utgangspunkt i at alle deltakere i samtalen deler samtalegulvet og samarbeider om å konstruere og forme en tur. Denne modellen brukes i mer uformelle settinger, og gjerne hvor deltakerne kjenner hverandre godt.

Overlappende tale kan, i noen tilfeller, være sett på som noe positivt, men kan også oppfattes som forstyrrelser eller avbrytelser. Responssignaler som bekrefter at lytter følger med blir også regnet som overlapping, men blir ikke sett på som forstyrrende. Derimot hvis lytter forsøker å «stjele» turen vil dette bli sett på som brudd på sosiale normer og regler, og vil dermed være uakseptabelt. Noen ganger kan overlapping skje med uhell, for eksempel dersom to eller flere deltakere starter å snakke samtidig. Dette vil kreve forhandling om hvem som skal få turen, men vil ikke være å regne som en uakseptabel avbrytelse, da det ikke er brudd på normer og regler.

I situasjoner som møter og undervisning kan det være hensiktsmessig å benytte seg av en ordstyrer. En ordstyrer er en person som har ansvar for å styre samtalen og bestemmer hvem som snakker når. Dersom noen andre enn ordstyreren ønsker å si noe må de vente til ordstyrer gir dem turen. Etter at de er ferdige med å snakke går turen automatisk tilbake til ordstyreren.

Som vi kan se har ulike modaliteter ulike måter å signalisere turtaking på. Dersom en ikke kjenner til disse ulikhetene vil det ofte oppstå utfordringer i forbindelse med turtaking i samtaler hvor disse modalitetene møtes, og for å løse disse utfordringene kan man benytte seg av en

tegnspråktolk. Tegnspråktolker har kunnskap om turtakingssignaler og kommunikasjonsmetoder på begge modalitetene, men med tolken vil det også dukke opp andre former for utfordringer. En av disse utfordringene er at tolken trenger prosessid for å kunne skape en god tolkning av budskapet. Prosessiden fører til at mottaker får tilgang på ytringen senere enn deltakere som deler språk med taleren. Dette kan føre til at mottaker bryter inn i samtalen på «feil» tidspunkt og dermed forstyrrer flyten i samtalen, og kan også føre til at hen går glipp av en tur fordi samtalen allerede har gått videre innen hen mottar budskapet. Det kan være nyttig at tolken informerer om at dette kan skje, samt stopper samtalen og ber deltakerne vente med å fortsette til tolken har tolket ferdig ytringen. Tolken vil i praksis da fungere som ordstyrer.

I tolkemedierte samtaler er døv primærdeltaker avhengig av å kunne se tolken for å oppfatte ytringer. Det betyr at hen vil se på tolken fremfor samtalepartneren. For å skape en mer naturlig opplevelse for primærdeltakerne kan tolken sette seg så nærme hørende primærdeltaker som mulig. Da vil det være lettere for døv primærdeltaker å se på både tolken og samtalepartneren, og hørende primærdeltaker vil få mer blikkontakt, som viser at døv primærdeltaker følger med.

Det kan være vanskelig for døve å komme til ordet i tolkemedierte samtaler og forskning viser at tegnspråktolker ofte er mer tilbøyelige til å oppfatte og tolke tale enn tegn dersom det oppstår overlappinger. Det vil være svært viktig at tegnspråktolker har dette i bakhodet og er ekstra oppmerksomme på døv primærdeltakers mikrosignaler.

Vanligvis vil ikke overlappinger nødvendigvis være sett på som noe negativt, men i tolkemedierte samtaler er det annerledes. Tolken har bare mulighet til å tolke en ytring om gangen. Tolken kan håndtere overlappende tale på ulike måter. Hen kan stoppe én eller begge talerne, midlertidig ignorere én av talerne, ignorere overlappende tale helt eller tilby neste tur. Nilsson (2018) presiserer at det kan være lettere å håndtere overlappende tale dersom det er to tolker til stede. Da vil det være mulig at én tolker til talespråk og én til tegnspråk.

Det er en del utfordringer i tolkemedierte interaksjoner, men dersom tolken er oppmerksom og har kunnskaper om hvilke reparasjonsteknikker som kan benyttes vil det likevel være mulig å føre en velorganisert samtale som flyter naturlig.

Referanseliste

- Aksnes, M., Baker, C. N. & Økland, T. G. (2021, 9. april). *Sammensatte tekster*. Nasjonal digital læringsarena. <https://ndla.no/nb/subject:1:1f1865fc-e4cc-48a0-918f-3530485ec424/topic:1:a6628df3-d215-481e-b816-dc05c3bf3847/topic:1:8d07ed85-b62a-4e82-ad62-bd3d10d4ef57/resource:ddfe0b7a-4161-44ee-a49b-d17d3ee7dc4c>
- Baker, C. (1977). Regulators and Turn-taking in American Sign Language Discourse. I L. A. Friedman (Red.), *On the Other Hand: New Perspectives on American Sign Language* (s. 215-241). Academic Press.
- Berge, S. S. & Raanes, E. (2012). Koordinering av turtaking i en tolkemediert gruppesamtale mellom døvblinde samtalepartnere. *Sosiologisk tidsskrift*, 20(1), 47-72. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2928-2012-01-04>
- Coates, J. (1997). The construction of a collaborative floor in women's friendly talk. I T. Givón (Red.), *Conversation: Cognitive, Communicative and Social Perspectives* (s. 55-89). John Benjamins.
- Coates, J. & Sutton-Spence, R. (2001). Turn-taking patterns in Deaf conversations. *Journal of Sociolinguistics* 5(4), 507-529. <https://doi.org/10.1111/1467-9481.00162>
- Dahl, Ø. (2018, 6. desember). *Turtaking og overlapping*. National digital læringsarena. <https://ndla.no/subject:1:b9e86c43-93b8-49e9-81af-09dbc7d79401/topic:2:193544/topic:2:82776/resource:1:82812>
- Daum, M. M. & Keitel, A. (2015). The use of intonation for turn anticipation in observed conversation without visual signals as source of information. *Frontiers in psychology*, 6, Artikkel 108. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.00108>
- Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse. (2021, 3. mars). *Tegnspråktolk*. Utdanning.no. <https://utdanning.no/yrker/beskrivelse/tegnspraktolk>
- Døv. (u.å.). I *Det norske akademis ordbok*. Hentet 21. mai 2022 fra <https://naob.no/ordbok/d%C3%B8v>
- Haualand, H., Nilsson, A.-L. & Raanes, E. (2018) Tolker og tolking – en introduksjon. I H. Haualand, A.-L. Nilsson & E. Raanes (Red.), *Tolking: språkarbeid og profesjonsutøvelse* (s. 11-37). Gyldendal.
- Head nod. (u.å.). I *Oxford Reference*. Hentet 12. mai 2022 fra <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110803095926429?rsk=ey=QT2one&result=7>

- Henriksen, A. H. & Svennevig, J. (2022, 26. januar). Modalitet. I *Store norske leksikon*.
<https://snl.no/.versionview/1551707>
- Ibraheem, S. J. (2017). Turn-taking strategies in English language teaching (ELT). *Dirasat Tarbawiya*, 10(40), 291-308. <https://www.iasj.net/iasj/article/135181>
- Isaacs, S. (1933). *Social Development in Young Children*. Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781315010588>
- Johnston, T. & Schembri, A. (2007). *Australian Sign Language: An introduction to sign language linguistics*. Cambridge University Press.
- Kauling, E. J. (2012). *Look who's talking: Turn taking in sign language interpreted interaction* [Masteroppgave, Universitetet i Amsterdam]. Hentet fra:
https://www.academia.edu/12780230/Look_whos_talking_Turntaking_in_sign_language_interpreted_interaction
- Larrue, J. & Trognon, A. (1993). Organization of turn-taking and mechanisms for turn-taking repair in a chaired meeting. *Journal of Pragmatics*, 19(2), 177-196.
[https://doi.org/10.1016/0378-2166\(93\)90087-6](https://doi.org/10.1016/0378-2166(93)90087-6)
- Lee, R. G. & Llewellyn-Jones, P. (2014). *Redefining the Role of the Community Interpreter: The Concept of Role-Space*. SLI Press.
- Levinson, S. C. (2016). Turn-taking in Human Communication – Origins and Implications for Language Processing. *Trends in Cognitive Sciences*, 20(1), 6-14.
<https://doi.org/10.1016/j.tics.2015.10.010>
- Martinez, L. B. (1995). Turn-taking and Eye Gaze Between Deaf Filipinos. I C. Lucas (Red.), *Sociolinguistics of the deaf community* (s. 272-306). Gallaudet University Press.
- Mork, J. & Winther, F. Ø. (2019, 14. august). Døvhets. I *Store medisinske leksikon*.
<https://sml.snl.no/.versionview/978912>
- Multisensorisk uttaleundervisning. (u.å.). *Setningsintonasjon*.
<https://snorreks.com/norskuttale/setningsintonasjon/>
- Napier, J., McKee, R. & Goswell, D. (2018). *Sign Language Interpreting: Theory and Practice* (3. utg.). The Federation Press.
- Nilsson, A.-L. (2018). Att tolka från ett tecknat till ett talat språk. I H. Haualand, A.-L. Nilsson & E. Raanes (Red.), *Tolking: språkarbeid og profesjonsutøvelse* (s. 76-95). Gyldendal.
- Norberg, U. & Stachl-Peier, U. (2018). Skrivtolkning – muntlighet under skriftspråklig flagg. I H. Haualand, A.-L. Nilsson & E. Raanes (Red.), *Tolking: språkarbeid og profesjonsutøvelse* (s. 159-179). Gyldendal.

- Oreström, B. (1983). *Lund studies in English: Bind 66. Turn-taking in English conversation*. Gleerup.
- Roy, C. B. (1992). A Sociolinguistic Analysis of the Interpreter's Role in Simultaneous Talk in a Face-to-Face Interpreted Dialogue. *Sign Language Studies*, 74, 21-61. DOI: 10.1353/sls.1992.0018
- Roy, C. B. (2000). *Interpreting as a discourse process*. Oxford University Press.
- Raanes, E. (2018). Beskrivelse – en del av tolking for døvblinde. I H. Hauland, A.-L. Nilsson & E. Raanes (Red.), *Tolking: språkarbeid og profesjonsutøvelse* (s. 202-221). Gyldendal.
- Sacks, H., Schegloff, E. A. & Jefferson, G. (1974). A simplest systematics for the Organization of Turn-Taking for Conversation. *Language*, 50(4), 696-735.
<https://doi.org/10.2307/412243>
- Sandrud, C. (2018). Tolkede legesamtaler. I H. Hauland, A.-L. Nilsson & E. Raanes (Red.), *Tolking: språkarbeid og profesjonsutøvelse* (s. 302-316). Gyldendal.
- Skedsmo, K. (2018). Reparasjonsinitiativ i tegnspråklig og tegnspråktolket samtale. I H. Hauland, A.-L. Nilsson & E. Raanes (Red.), *Tolking: språkarbeid og profesjonsutøvelse* (s. 96-122). Gyldendal.
- Skaaden, H. (2013). *Den topartiske tolken: lærebok i tolkning*. Universitetsforlaget.
- Svennevig, J. (2009). *Språklig samhandling: innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse* (2.utg.). Cappelen akademisk forlag.
- Svennevig, J. (2020, 29. desember). Turtaking. I *Store norske leksikon*.
<https://snl.no/.versionview/1337336>
- Tiselius, E. (2018). Modeller for prosesser i tolkning. I H. Hauland, A.-L. Nilsson & E. Raanes (Red.), *Tolking: språkarbeid og profesjonsutøvelse* (s. 38-60). Gyldendal.
- Turn-maintaining. (u.å.). I *Oxford Reference*. Hentet 7. mai 2022 fra
<https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110803110312722?rsk ey=2qezmM&result=6>
- Turn-requesting. (u.å.). I *Oxford Reference*. Hentet 4. mai 2022 fra
<https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110803110314920>
- Turn-yielding. (u.å.). I *Oxford Reference*. Hentet 4. mai 2022 fra
<https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110803110315698?rsk ey=2qezmM&result=8>
- Utdanningsdirektoratet. (2020, 27. april). *Ulike hørselstap*. <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/sarskilte-behov/horselshemmede/verdt-a-vite-om-horsel/ulike-horselstap/>

Vogt-Svendsen, M. (1983). *Norske døves tegnspråk: noen pedagogiske og språkvitenskapelige aspekter*. Tapir.

Young, A., Oram, R. & Napier, J. (2019). Hearing people perceiving deaf people through sign language interpreters at work: on the loss of self through interpreted communication.

Journal of Applied Communication Research, 47(1), 90-110.

<https://doi.org/10.1080/00909882.2019.1574018>